

ČETVRTO POGLAVLJE

Sukob nacionalizama

Stari stereotip prikazuje Balkan kao europsku “bačvu baruta”. Dio te stereotipne slike su i nacionalni sukobi između sitnih i gramzivih država. Ta je predodžba nastala potkraj 19. i početkom 20. stoljeća, a njezinu su primjerenost “dokazali” balkanski ratovi i atentat u Sarajevu 1914. Ipak, ta gruba povijesna predodžba uglavnom nije poštena. Prvi svjetski rat jest počeo sukobom Austro-Ugarske i Srbije, ali on se zasigurno nije pretvorio u svima poznati masakr globalnih razmjera zbog ljudi s ovoga područja. Osim toga, zločini počinjeni u jugoistočnoj Europi nalaze se vrlo nisko na ljestvici užasa u 20. stoljeću. Ipak, to ne razrješava nacionalizme jugoistočne Europe od odgovornosti za besmislene sukobe i stravične zločine.

U ovom nastavnom materijalu ne želimo pružati ilustraciju užasa koji su proizašli iz nacionalnih sukoba u jugoistočnoj Europi. To smo pokušali izbjeći i pažnju smo usmjerili na argumente i ideologije koji na prvi pogled mogu djelovati legitimno, ali koji su na kraju ipak naveli ljude na nasilno postupanje. Vjerujemo da će kritički pristup ovim historijskim svjedočenjima pomoći mladim ljudima da postanu zreli i odgovorni građani.

U ovom poglavlju naš je cilj bio da pokažemo kako nacionalni sukobi ne traju vječno. Zapravo, povijesno iskustvo jugoistočne Europe, pa i drugih europskih regija, jasno pokazuje da sukobi doista imaju i svoj kraj, da nacionalne predrasude i mržnju mogu zamijeniti pozitivniji odnosi, te da je bolji i sigurniji svijet moguć i da on upravo nastaje. Stvaranje Europske unije i odnosi između Francuske i Njemačke tijekom posljednjih pet desetljeća predstavljaju ohrabrujuće primjere. Slična se poboljšanja već mogu vidjeti u nekim dijelovima jugoistočne Europe. Takav razvoj događaja ne mora značiti da će nacionalna država postati nevažna ili da će je nestati. Usprkos očekivanjima da će nacionalna država postupno odumrijeti, sada je očigledno da će ona, barem na duže vrijeme, biti među glavnim činiteljima europske i svjetske politike. Za današnje generacije i dalje je važna nacionalna identifikacija, a promjene kroz koje prolaze nacionalne države utjecat će na naše živote. Zato je od najveće važnosti pobrinuti se da naše nacionalne države postanu pogodan okvir za izgradnju zajedničke budućnosti.

IVa. Ideologije koje su pridonijele izazivanju sukoba

IV-1. Nacionalne predrasude prema Nijemcima u Hrvatskoj (1866.)

Ne bi nikad ljubio plavuše njemačke. Jednom me je nesreća nanijela na takvoga germanskog anđela vječnog mira. Pošto si dokazasmo da se volimo, stala mi je Njemica igrati Les cloches du monastere – a ja zijevati; zatim poče čitati Mathesonovu Bergruine, a ja – drijemati, najzad, na heriv glavu, uzdisala je plavuša po sedam dana pola sata – a mene ne bje osmog dana, a mene ne bje kašnje nikada kod nje. Ja volim Hrvaticu đavolicu, s kojom valja četovati, nego blijedu njemačku Lujzu, “koja je mlaka kao mlaka limunada.”

Šenoa, str. 164

 Što pisac misli o mladim Njemicama? Je li u pravu? Znaš li za još neke ovakve predrasude? O kome se priča najviše viceva u tvom okruženju? Što misliš, kakvu ulogu igraju stereotipi i predrasude? Jesu li oni utemeljeni?

IV-2. Sjećanja dr. Rize Nura o tome kako je odbio oženiti se strankinjom (1910.)

Bili smo na zasjedanju Parlamenta. U to sam vrijeme dobivao mnogo bračnih ponuda. Jedna od djevojaka bila je vrlo bogata i lijepa. Njoj je samoj bilo veoma stalo i jako se trudila oko mene. Srce mi se polako okretalo prema njoj. **Bila je Albanka. Samo zbog toga se nisam njome oženio. Govorio sam: “Mora biti Turkinja.** Dosad u našoj obitelji nije bilo tuđe krvi.”

Nur, str. 318

 Kako objašnjavaš stav pisca ovog teksta? Što misliš o njegovoj odluci?

IV-3. Različiti pogledi na grčku “Megale Idea” – razgovor profesora Nikolaosa Saripolosa i kralja Georgiosa I. (1877.)

[...] jedna država s prijestolnicom u Carigradu, koja pod žezlom Vašeg Veličanstva objedinjuje Kretu, Tesaliju i Epir, Trakiju, Makedoniju, Crno more sve do predjela blizu Trapezunta, Male Azije i egejskih otoka, ne isključujući i moju zemlju, Cipar... “Previše ste raširili granice Grčke”, prekide me kralj.

Politis, str. 63

Nikolaos Saripolos (1817.-1887.), pravni stručnjak, profesor sveučilišta u Ateni, u *Memoarima* opisuje raspravu s kraljem Georgiosom I. (1863.-1913.), vođenu 1877. godine, kada je objasnio na koje sve teritorije, po njegovu mišljenju, Grčka polaže pravo.

Što misliš, zašto je kralj prekinuo razgovor? Što je pisac želio objasniti kralju?

IV-4. Historičar Alexandru D. Xenopol defini- ra rumunjski nacionalni prostor (1888.)

U usporedbi s drugim romanskim nacijama koje čine zapadnu Europu zasebnim kontinentom, najveća nepovoljnost geografskog položaja nas istočnih Latina jest to što smo poput izgubljena otoka u oceanu stranog naroda.

Zbog toga, kako je sudbina htjela da rumunjski narod živi sjeverno od Dunava, on je sada na velikom teritoriju od 300 000 kvadratnih kilometara, teritoriju ništa manjem od površine Italije, a većem od polovine Francuske, zatvorenom trokutom triju velikih rijeka. Te rijeke su Dunav na jugu,

Dnjestar kao istočna granica, i veliki prtok Dunava, rijeka Tisa, kao zapadna. Na gotovo cijelom tom području Rumunji žive u homogenim zajednicama, smatrajući svojim i neke krajeve s one strane granice.

Xenopol, I. str. 43

Alexandru D. Xenopol (1847.-1920.), jedan od najistaknutijih rumunjskih učenjaka i humanista potkraj 19. stoljeća. Objavio je mnoštvo tekstova na različite teme, ali je i u Rumunjskoj, i u cijeloj Europi, postao poznat i priznat po radovima na temu rumunjske povijesti i teorije historije. Xenopol je sastavio prvi pregled povijesti Rumunjske u više svezaka.

Kako je u ovom tekstu predstavljen rumunjski identitet i rumunjski nacionalni prostor? Što misliš, može li predstavljanje nacionalnog prostora imati ideološke i političke ciljeve?

Znaš li za slučajeve da je više nacija polagalo pravo na isti teritorij? Navedi neki primjer.

IV-5. Nacionalne podjele u turskom parlamentu (1908.-1914.)

Napadajući nas, unionisti (Mladoturci) su tvrdili da smo se ujedinili s neturcima i stranim elementima koji su izdajnici domovine. To je bila laž i nešto što nema nikakve veze sa stvarnošću. Istina je da je u našim opozicijskim redovima bilo Turaka, Arapa, Albanaca, Grka i Armenaca, ali njih je bilo i među unionistima. Zapravo, većina njih su bili unionisti [...] Unioniste je bilo moguće istisnuti na legalan način, uz pomoć dobre organizacije. U to vrijeme Arapi su namjeravali osnovati vlastitu stranku. Valjalo ih je najprije nekako uvući u našu "Babilonsku kulu", pa ih progutati. To što mi imamo pravu Babilonsku kulu nije nešto loše, jer i unionisti su

isti takvi. Zapravo, cijela zemlja je takva i što se tu može? Naravno da će i parlament biti takav. Arapi njeguju vrlo opasne nacionalističke ideje. Ako netko napravi presedan na tom planu, ishod može biti vrlo ozbiljan. Bit će kao u austrijskom parlamentu. Takve ideje podržavaju i Grci, ako ne otvoreno, onda barem potajice. [...] Ja sam spreman umrijeti za Tursku, ali to krijem kao tajnu. O tome nikome ne govorim. Ako to budemo činili [govorili o turskom nacionalizmu] otvoreno, onda će i drugi imati dobar razlog da javno govore takve stvari. A to onda znači podjelu u zemlji i njezino nestajanje. Domovina (*vatan*) se prostire od Skadra do Basre i Jemena. Sastavljena je od 72 i pol dijela. Ta situacija je najslabija strana Turske i izvor velike opasnosti. Zato ja drhtim na pomisao o stvaranju nacionalnih partija. U to je vrijeme Husein Cahid, usprkos tome što je Albanac, pisao o "dominantnoj naciji" protiv Grka u Taninu.

Istina, nije poimence spomenuo Turke, ali kada postoji ustavno uređenje, onda nije prihvatljivo koristiti izraz "dominantna nacija". Razgnjevio me je suludi stav toga čovjeka, pa sam rekao: "On to čini ili namjerno, ili ga je ambicija zaslijepila gustim crnim velom neznanja. On nije u stanju vidjeti koliko štetu sprema državi." Zapravo, nije bilo u redu govoriti o "dominantnoj naciji", budući da zemlju čini mnogo različitih nacija [*miletaj*]. Inače ne bi moglo biti ustavnog uređenja. Drugačije bi bilo kad bi Turska tim područjima vladala kao kolonijama putem specijalnih zakona. Onda oni ne bi bili izabrani kao zastupnici. U svakom slučaju, Turska nema takvu moć. [...] Grci su se zaista razjarili. Bili su protiv te dominantne nacije. Te zakonske odredbe su bile kao iskre u bačvi baruta. Da je barem rekao Turci, a ne dominantna nacija. Ali on to nije rekao, nije mogao to reći. [...] Ipak, pokušao sam okupiti opozicijske grupacije. Razgovarao sam s uglednim zastupnicima. Arapi se nisu željeli pridružiti zajedničkoj stranci. Tu je skupinu predvodio Abdalhamid Zohrawi. Bio sam u dobrim od-

nosima sa Šukrijem Asalijem, zastupnikom iz Damaska. On je bio naivan čovjek. Izložio mi je svoje misli. Nisam ga zaustavljao. Karnio je uspostaviti Umayyadsku državu u Damasku. [...] Zaprijetio sam tim Arapima: "Ako osnujete arapsku stranku, mi ćemo osnovati tursku stranku i ujedinit ćemo se s unionistima. Vidjet ćete onda tko će izvući deblji kraj." Uplašili su se i prihvatili moj plan. Narodna stranka se nije htjela pridružiti zato što je imala potporu Gumulcinelija. Učinio sam sve što sam mogao i na kraju sam i njih pridobio.

Nur, str. 328-332

❓ Kako mi danas možemo razumjeti probleme o kojima se govori u ovom odlomku? Što misliš, zbog kojih je ideoloških promjena i političkih stavova bio zabrinut pisac ovih redova? Zašto je Paisij napisao tu knjigu? Kako danas možemo razumjeti njegove riječi? Kakva je bila uloga grčkog jezika u jugoistočnoj Europi?

IV-6. Proglasi antikolonijalne borbe ciparskih Grka (1955.)

A.

Uz Božju pomoć, s vjerom u našu časnu borbu, i uz potporu svih Grka i pomoć Ciprana, KRENULI SMO U BITKU ZA OSLOBAĐANJE CIPRA OD BRITANSKOG JARMA, uzimajući za svoj ratni poklič isti onaj koji su nam naši preci ostavili u naslijeđe kao svetinju:

POBJEDA ILI SMRT.
BRAĆO CIPRANI

Iz dubina prošlosti gledaju nas svi oni koji su proslavili grčku povijest time što su sačuvali njezinu slobodu: ratnici Maratona i Salamine; tristo Leonidinih Lakedemonjana i boraca u junačkom albanskom ratu. Gledaju nas borci iz 1821., isti oni koji su nam pokazali da se tuđinskog jarma možemo osloboditi

samo putem Nacionalnih Država. [...]

Svi Grci nas gledaju i slijede, zabrinuti, ali i ispunjeni nacionalnim ponosom.

Odgovorimo im djelima i pokažimo da smo ih dostojni.

Vrijeme je da svijet vidi kako je međunarodna diplomacija NEPRAVIČNA i KUKAVIČKA na riječima, dok je duh Ciprana hrabar. Ako naši vladaoci odbiju vratiti nam našu slobodu, spremni smo osvojiti je vlastitim RUKAMA i vlastitom KRVLJU.

Pokažimo svijetu još jednom da današnji Grci neće dopustiti da im netko stavi jaram. Naša borba će biti teška. Naši ugnjetači imaju sredstva i brojčano su jaki.

Ali, mi imamo duh. Na našoj strani je i pravda. Zato ćemo POBIJEDITI.

SVJETSKI DIPLOMATI

Gledajte što mi činimo. Sramota je da u 20. stoljeću ljudi moraju prolijevati krv za slobodu, taj božanski dar za koji se mi borimo na vašoj strani, i za koji ste se vi, barem kako sami tvrdite, borili kada ste se suprotstavili nacizmu i fašizmu.

GRCI

Ma gdje bili, čujte naš poziv:

NAPRIJED!

SVI ZAJEDNO ZA SLOBODU CIPRA. [...]

VOĐA DIGHENIS

Grivas-Dighenis, str. 34

B.

1. travnja

"USTAJTE DJECO GRČKE
I OSLOBODITE ZEMLJU"

Šačica opkoljenih ljudi protiv Carstva od 500 milijuna podanika, ljudi čije je jedino oružje njihova DUŠA, združena s VJEROM, zadaje snažne udarce moćnom Golijatu, naružanome materijalnom silom. Ova borba za PRAVDU rađa MORALNU SNAGU i budi najplemenitije ideale, upravljene protiv NEPRAVDE i nasilja.

[...]

Ostvarili smo moralnu pobjedu. Carstvo je uzdrmano i poniženo. Cipar, za koji nitko nije znao, pa ni diplomati, danas je u prvom planu međunarodnih odnosa, on je muka za Angloamerikance i karcinom za Engleze. Na našoj strani su svi narodi kojima je sloboda na srcu.

[...]

Prošlo je vrijeme predaje. Prošlo je vrijeme života na račun malih i bespomoćnih. Danas će nadvladati pravda i moral. Ne mogu nas poraziti ni zli anglo-američki savez, niti anglo-turska zavjera – ta iznuđena tvorevina dvoje lukavih oportunisti.

Papageorgiou, str. 138-139

Ova dva proglašenja izdao je pukovnik, a poslije general Georgios Grivas (1898.-1974). On se poslije službe u grčkoj vojsci vratio na Cipar da predvodi EOKA-u i započne gerilsku borbu protiv Britanaca s krajnjim ciljem oslobođenja Cipra od kolonijalne vlasti i ujedinjenja s Grčkom. O ishodu ove borbe vidi I-39.

Na koji način vođa ciparskog pokreta opravdava borbu za slobodu? Znaš li za neke druge antikolonijalne pokrete iz sredine 20. stoljeća?

Usporedi ovaj tekst s I-8. i I-22. Koja je svrha ovog proglašenja? Uzmi list papira i podijeli ga u tri stupca. Za svaki tekst odgovori na sljedeća pitanja, uvijek imajući na umu da je proglašenje, prije svega, akt obraćanja ljudima:

Tko ga je napisao? Kome je upućen? Kada i u kojim okolnostima je napisan?

Navedi argumente koji su upotrijebljeni kao opravdanje borbe za slobodu. Što primjećuješ? Misliš li da proglašenje, da bi poslužio svrsi, treba poštivati određena retorička pravila?

IVb. Konkretni sukobi

IV-7. Stjepan Radić – Hoćemo našu hrvatsku domovinu unutar jugoslavenske zajednice (1918.)

Mi s vama [Kraljevinom Srbijom i Kraljevinom Crnom Gorom] hoćemo jedinstvenu vanjsku međunarodnu državnu granicu, (...) ali isto tako hoćemo i nadalje zadržati unutrašnju svoju državnu granicu hrvatsku, i to s ovih razloga.

Prvo, mi Hrvati hoćemo svomu seljačkome narodu oživotvoriti potpuno njegovo seljačko pravo prema posebnim našim prilikama i potrebama (...)

Drugo, mi Hrvati hoćemo svoju hrvatsku državu urediti ne samo na seljačkom, nego i na slavenskom temelju tako da, na primjer, njemački jezik zamijenimo češkim i da na-

stojimo k sebi prenijeti i presaditi sve one češke uredbe i zakone koji su za nas, vi, na protiv, prenašate uredbe i zakone iz tuđega, ako i naprednog svijeta, pa se mi zbog toga nećemo s vama bezuspješno prepirati i biti u svim stvarima vječna manjina.

Treće, mi Hrvati kanim sav svoj javni život urediti *na kršćanskom i na Wilsonovom čovječanskom temelju tako da se ugnemo svakoj mržnji i osveti*, a vi ste, braćo Srbi, naprotiv, zbog svojih prevelikih patnja kojima su krivi ne samo naši tuđinski tlačitelji, nego i naša braća Bugari, vi ste zbog toga i protiv te bugarske naše braće tako ogorčeni da, eto, nećete ni čuti o tom da i Bugari idu u naše jugoslavensko kolo, a zbog svoga junaštva držite se sad prvim narodom ne samo među Slavenima, nego na cijelom svijetu. Mi to ju-

naštvo priznajemo, ali taj vaš ponos bio bi velika smetnja tomu da učimo od svih, a napore od slavenskih naroda.

Radić, str. 211

Stjepan Radić (1871.-1928.), politički vođa Hrvatske seljačke stranke, vodeći hrvatski političar poslije Prvoga svjetskog rata, ubijen u parlamentu u Beogradu zbog protivljenja dominantnoj srpskoj politici. Ovaj članak je napisao neposredno poslije raspada Austro-Ugarske, na dan ujedinjenja južnoslavenskih zemalja 1918. godine.

Zašto Radić traži da Hrvatska bude samostalna ("unutar jugoslavenske zajednice")? Zagovara li on neovisnost po svaku cijenu? Što misliš o njegovoj ideologiji (seljačka republika, slavizam)? Jesu li ove ideologije danas zanimljive?

IV-8. Izjava Srba, Hrvata i Bošnjaka (1943.)

Danas narodi Bosne i Hercegovine preko svog jedinog političkog predstavnika, državnog Antifašističkog veća Bosne i Hercegovine, traže da njihova zemlja, koja nije ni srpska, ni hrvatska, niti muslimanska, bude slobodna i ujedinjena Bosna i Hercegovina u kojoj će biti zagarantovana puna jednakost i ravnopravnost. Narodi Bosne i Hercegovine žele da zajedno sa drugim narodima ravnopravno učestvuju u izgradnji narodne demokratske federativne Jugoslavije.

Čolaković, str. 17

Kakvo je shvaćanje o prirodi države iskazano u ovom tekstu?

IV-9. Deklaracija Prvoga zasjedanja Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Makedonije (1944.)

Deklaracija Prvoga zasjedanja ASNOM-a (Antifašističko sobranje narodnog oslobođenja Makedonije) o osnovnim pravima građana demokratske Makedonije:

1. Svi građani savezne demokratske makedonske države jednaki su pred zakonom, bez obzira na nacionalnost, spol, rasu i vjeru.
 2. Nacionalne manjine imaju pravo na slobodan život svoje nacije.
 3. Svakom građaninu se jamči siguran život i imovina, pravo na posjedovanje imovine i privatnu inicijativu.
 4. Svakom građaninu se jamči sloboda vjeroispovijesti i savjesti.
 5. Svim građanima se jamči sloboda govora, tiska, okupljanja i udruživanja.
 6. Na osnovi općeg, jednakog, neposrednog i osobnog prava glasa svatko u demokratskoj Makedoniji ima pravo na tajno glasovanje.
 7. Svaki građanin i građanka stariji od 18 godina, koji nisu pod sudskom istragom, imaju pravo biti birani u sva izborna tijela narodne vlasti. Dok traje narodnooslobodilačka borba, a po odluci Vijeća, može se ukinuti načelo tajnog i neposrednog glasovanja. Mentalno zaostale osobe, kao i osobe optužene da rade protiv interesa narodnooslobodilačke borbe, ne uživaju prava iz 5. i 6. točke ove Deklaracije.
 8. Svaki sposoban građanin ima dužnost i čast da se, bez obzira na nacionalnost i vjeroispovijest, kao vojnik pridruži narodnooslobodilačkoj vojsci i partizanskim jedinicama.
 9. Sve fašističke i profašističke aktivnosti su zabranjene zato što su usmjerene protiv slobode i neovisnosti naše bratske zajednice jugoslavenskih naroda.
 10. Svakom građaninu jamči se pravo žalbe na odluke organa vlasti na način propisan zakonom.
 11. Svaki građanin ima se pravo žaliti i iznositi primjedbe svim organima državne vlasti.
- Državna vlast ulaže napore da iskorijeni nepi-

smenost, da podigne razinu opće kulture i osigura besplatno školovanje. U manastiru Sveti Prohor Pčinjski, na Ilindan, 2. kolovoza 1944.

Makedonium, str. 119-120

Deklaracija o osnovnim pravima građana demokratske Makedonije donesena je 2. kolovoza 1944., na prvom zasjedanju ASNOM-a (Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Makedonije). Ovo vijeće, u kojem su dominirali komunisti, bilo je političko tijelo partizanskog pokreta koji se borio protiv njemačkih i bugarskih snaga u Makedoniji, a na njegovu prvom zasjedanju postavljeni su temelji autonomne makedonske federalne jedinice u okviru zamišljene jugoslavenske zajednice ravnopravnih naroda. Zasjedanje je stoga bilo od presudne važnosti za stvaranje buduće neovisne makedonske države. Partizanski vođe su namjerno izabrale 2. kolovoza, Ilindan, za dan objave makedonske državnosti, zato što je na taj dan počeo i Ilindenski ustanak 1903. Tako je preko mita o "drugom Ilindenu" naglašen kontinuitet oružane borbe.

No, mnogi od ovih svečano proklamiranih stavova ostali su puko slovo na papiru, jer je Jugoslavija – i Narodna Republika Makedonija unutar nje – na kraju prerasla u državu s totalitarnim komunističkim sustavom.

IV-10. Poteškoće antikolonijalne borbe na Cipru 1955.-1959. – analiza Georgija Grivasa, vođe EOKA (Dighenis)

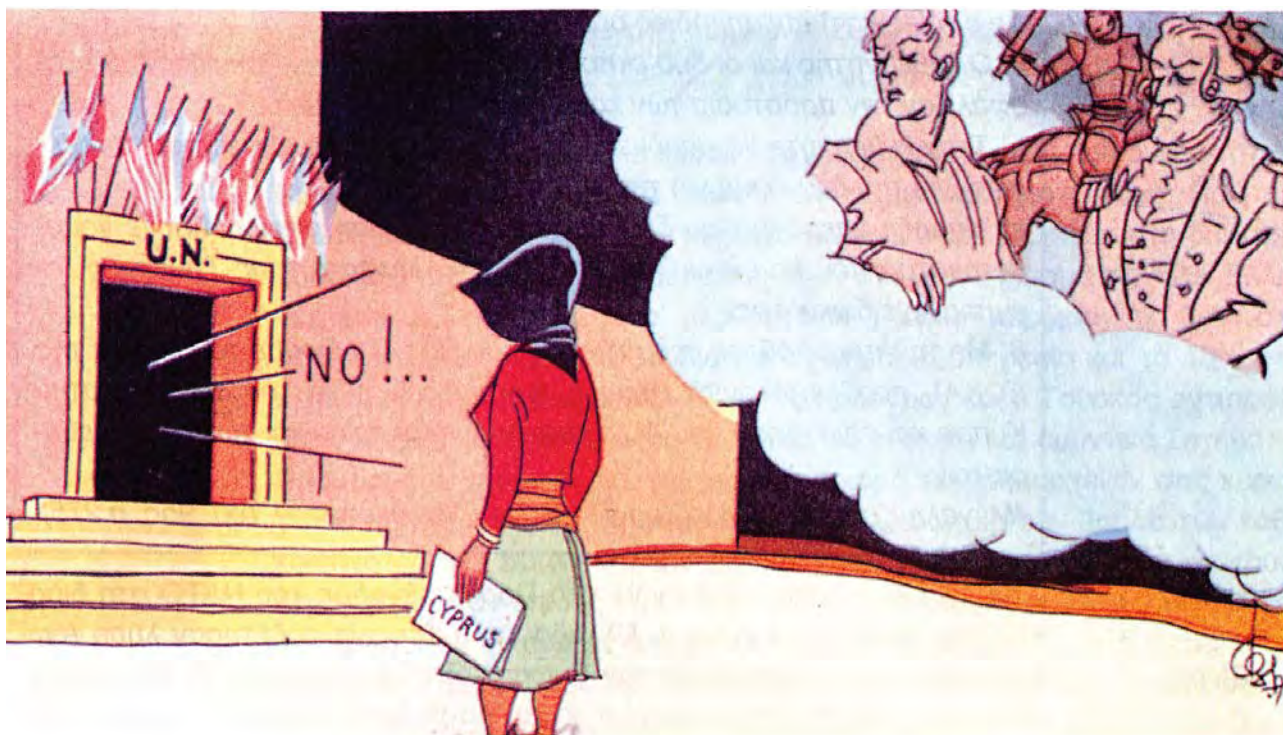
Mnogo moćnih aktera postavljalo je prepreke na moj put. To su: a) Englezi, koji su zastrašivali i, kontrolirajući osnovno obrazovanje, stajali na putu napretka naše omladine; b) roditelji, koji su strahovali za živote svoje djece; c) učitelji, koji su se brinuli o školskoj disciplini i obrazovanju svojih učenika; d) komunisti, koji su željeli pridobiti mlade za svoju stvar, isključivo u interesu partije; e) neki ljudi iz vlasti koji nisu mogli shvatiti kakvu će ulogu odigrati mladi, a posebno školarci, u oslobodilačkoj borbi koja je prerasla u oružani sukob.

Grivas-Dighenis, str. 38-39

Analiziraj sve argumente koje vođa antikolonijalne borbe navodi kao prepreke na putu organizirane borbe.

Kakav stav ima društvo u kojem živiš prema uključivanju mladih u politiku? (Razmisli o svojoj obitelji, profesorima, prijateljima, a onda i o društvu u cjelini.) U kojoj se mjeri, po tvom mišljenju, mladi ljudi trebaju uključivati u politiku? A u oružane sukobe?

Sl. 29. Apel Cipra Ujedinjenim narodima (sredina 20. stoljeća)

Tekst karikature: Washington, lord Byron i Ivana Orleanska:
 “Dakle, svi su naši napori bili uzaludni?”

Karikatura F. Demetriadis u *Istoria tis Kyprou*, str. 243

🔑 Tijekom antikolonijalne borbe, grčke vlasti, koje su zastupale zajednicu ciparskih Grka, četiri su se puta obraćale Ujedinjenim narodima tražeći pravo Cipra na samoopredjeljenje. Zahtjev za samoopredjeljenje je 1958. preformuliran u zahtjev za “neovisnost”.

? Zašto su izabrane ove tri osobe? Koje nacije one predstavljaju? Na koje sukobe one upućuju?

IV-11. Perspektiva ljevičarske partije ciparskih Grka (AKEL)²⁸ (1955.)

S vremena na vrijeme EOKA i Dighenis brbljaju o čudnim i bizarnim stvarima, ako je vjerovati američkom dopisniku koji ga je “intervjuirao”. Dopisnik je sugerirao da su

Englezi Dighenisa obučili za komandosa. U posljednjem proglasu EOKA-e, koji je prenijela jedna atenska radiopostaja, Dighenis je rekao da će Cipranci, ako Ujedinjeni narodi odbiju ispitati pitanje Cipra, “dignuti u zrak cijeli otok, spaljujući i sebe i Britance”. Ovim proglasom su Dighenis i oni koji ga podr-

28 AKEL: Anorthotiko Komma Ergazomenou Laou (Napredna radnička stranka).

žavaju priznali jednu značajnu činjenicu: pitanje Cipra je u nadležnosti Ujedinjenih naroda. Što onda znače vatrene riječi i zbrka koju izazivaju u vezi s tim pitanjem? To pitamo zato što oni priznaju da im cilj nije razbiti nos Englezima.

Budući da je, dakle, ciparsko pitanje u nadležnosti Ujedinjenih naroda, zašto EOKA priznaje da je to što ju je napustila Atena, koju su "podjarmili" stranci, otvorena i gnusna izdaja?

U Ujedinjenim narodima, kao i prošle godine, Amerikanci su nas napustili i izdali, dok je Sovjetski Savez glasao za nas. Nije li zločin što ostajemo kao školjke priljubljeni za one koji nas izdaju i prodaju nudeći nam vojne baze?

Kako će, kako EOKA priznaje, pitanje Cipra biti riješeno u Ujedinjenim narodima, nije li očevidno da ćemo se najbolje obraniti ako svi Ciprani nastupe zajedno – čemu se, međutim, EOKA protivi?

Sve dosad rečeno pokazuje da je EOKA u najboljem slučaju politički zavedena i da se zbog toga ponaša avanturistički. Vjerujemo da rješenje ciparskog pitanja leži, prije svega, u jedinstvu i borbi ciparskog naroda i Grčke. To je prva i osnovna stvar, a sve ostalo će slijediti iz toga. Veliki politički udar 2. kolovoza na Cipru, koji je bio agresivna demonstracija narodnog jedinstva, dokazao je da su domoljubi na pravom putu. Neka narod još odlučnije nastavi borbu za ujedinjenje i nacionalna prava. On će pobijediti, usprkos otporima na koje nailazi, usprkos opoziciji i pokušajima podjele, suprotstavljajući se svemu tome.

The New Democrat Newspaper, 7. kolovoz 1955, u:
Sp. Papageorgiou, AKEL

EOKA: Ethniki Enosis Kyprion Agoniston (Nacionalna organizacija ciparskih boraca), tajna desničarska organizacija koja je predvodila antikolonijalnu borbu na Cipru od 1955. do 1959. godine. Njezin je

cilj bio ujedinjenje Cipra s Grčkom, dok se vodstvo ciparskih Turaka opredijelilo za suradnju s Britancima. Tajna organizacija ciparskih Turaka, na čijem su čelu bili turski časnici – nazvana Volkan, a 1958. godine preimenovana u TMT (Turske obrambene snage) – također je imala za cilj održanje postojećeg stanja. Desničarska orijentacija EOKA-e dovela je do sukoba s grčko-ciparskim ljevičarima, to jest pristalicama AKEL-a, stranke koja je prethodnih desetljeća pobijedila na mnogim lokalnim izborima – jednim izborima koje je britanska uprava dopuštala.

IV-12. Ciparski Turci protiv EOKA-e, 1960.

NASTAVLJA SE TERORISTIČKA BORBA CIPARSKIH GRKA

Petero mrtvih za deset dana!

Makaros mora osuditi te postupke

Namjere EOKA-e su sasvim jasne: ljude treba zastrašiti i nastaviti teror svom žestinom. Tko god stajao iza ovoga, na kraju će se, nema sumnje, morati suočiti s posljedicama svojih djela.

U prvim mjesecima Republike teroristička organizacija EOKA ponovno je pokrenula svoju smrtonosnu kampanju. S terorizmom je bila prestala kada su potpisani Ciriški i Londonski sporazum.

Akcije boraca EOKA-e, koji nastoje ujediniti Cipar s Grčkom, prvo su bile usmjerene na ubojstva i zastrašivanje, a potom potihom na stvaranje *enosisa* ("unije"). Da bi postigla svoje ciljeve, EOKA se upustila u terorističku borbu, istodobno tvrdeći da su jedinstvo i suradnja ciparskih Grka nužni. Bez izuzetka i bez kolebanja, svaki Grk koji se suprotstavi EOKA-i, izda njezine ciljeve ili ne vjeruje u njezine velike ambicije, bit će izrešetan mecima ili, kao što se već događalo, spaljen, kidnapiran i mučen.

Turska zajednica nikada neće zaboraviti ono što joj je činjeno, kao ni terorističke napade kojima ju je izložila ta organizacija kako bi ostvarila svoje velike ambicije. Ciparski Turci su stoga potpuno svjesni značaja i stvarnog cilja ovih terorističkih akcija.

Ciparski Turci će s gnušanjem odgovoriti na te akcije, koje nisu dobar znak za budućnost Republike Cipar.

Makarios²⁹ mora osuditi te čine terorista koji su odabrali smrt i strah. To je nužno zbog toga što su oni sada zauzeli važne pozicije.

*Nacak*³⁰, br. 73, 7. oktobar 1960

Ciriškim i Londonskim sporazumom iz 1960. stvorena je Republika Cipar kao neovisna država za koju jamče Britanija, Grčka i Turska. Strategijski interesi Britanije bili su osigurani time što su na otoku ostale dvije vojne baze, dok su Grčka i Turska bile prisutne s 850 grčkih i 650 turskih vojnika. Ciparski Grci nisu imali jedinstven stav spram tih sporazuma, dok su ciparski Turci podržali ustav. Rauf Denktas je izrazio sumnju da ciparski Grci neće poštovati ustav i da će time ugroziti i pogaziti prava ciparskih Turaka. Grčka i turska zajednica su se uzajamno optuživale za gomilanje naoružanja i stvaranje paravojnih formacija: jednom prilikom, prije proglašenja neovisnosti, Britanci su presreli brod "Deniz" koji je prevozio oružje na otok. U prosincu 1963. godine teška rasprava o ustavnim pitanjima stvorila je atmosferu u kojoj su izbili nasilni sukobi Grka i Turaka. Nakon toga, u si-

ječnju 1964., povučena je crta razdvajanja, takozvana "zelena linija", koja otok i glavni grad Nikoziju dijeli na dva dijela.

Usporedi tekstove IV-10., IV-11. i IV-12. i pokušaj razumjeti tri različita koja su u njima iznesena. Uzmi u obzir i tekstove I-39 i IV-6.

IV-13. Ciljevi "hrvatskog proljeća" početkom 1970-ih, kako ih se sjeća pisac Vlado Gotovac

Kada netko nevin dospije u zatvor, taj nema što očekivati. On može samo čekati [...]

I ja sam sanjao san o hrvatskoj državnosti; taj san se mora ostvariti da bismo mogli krenuti dalje i početi dijeliti sudbinu cijelog ostalog svijeta. Za mene je država samo neizbježno zlo. To važi i za hrvatsku državu. Ali taj se san mora ostvariti, i to kao unutrašnje pitanje! Tek tada će minuti ta vjekovna želja [...] i tada ćemo početi sanjati jedan drugi san – san protiv države.

Gotovac, str. 129, 159

Potkraj šezdesetih godina na čelu Hrvatske bili su relativno mladi komunistički dužnosnici, Savka Dabčević-Kučar i Miko Tripalo. Oni su željeli veću samostalnost Hrvatske u okviru Jugoslavije i pokušavali su

²⁹ Makarios III. (1913.–1977), studirao na Cipru, u Ateni i Bostonu, potom se 1948. godine vratio na Cipar. Poslije smrti Makariosa II., s 37 godina postao je najmlađi ciparski arhiepiskop (1950). Britanci su ga prognali na Sejšele 1956.-1957. Izabran je za prvog predsjednika neovisne Republike Cipar (na izborima održanim 13. prosinca 1959.), a 1961. godine mlada Republika je, zahvaljujući njemu, pristupila Pokretu nesvrstanih. U državnom udaru 15. srpnja 1974. godine, koji je izvela grčka vojna hunta, Makarios III. je svrgnut s vlasti. Uspio je pobjeći u London. Nakon toga uslijedile su turske invazije 29. srpnja i 15. kolovoza, i otok je podijeljen. Makarios se vratio na Cipar u prosincu 1974., a umro je 3. kolovoza 1977. godine.

³⁰ *Nacak* (Sjekira) bio je tjednik koji je izlazio od 1959. do 1963. godine. Izdavao ga je Rauf Denktas, ambiciozni nacionalistički političar koji je karijeru započeo pedesetih godina, zalažući se za "tursku stvar" ciparskih Turaka. Denktas se suprotstavljao umjerenoj politici Fazila Kucuka, prvog potpredsjednika Republike Cipar. Izabran je 1960. godine za predsjednika Turske privredne komore. Za vrijeme sukoba dviju zajednica na Cipru, odlazio je u Tursku (1963.-1964. i 1967.). Predstavljao je turske Ciprane u pregovorima dviju zajednica koji su se od 1968. godine vodili pod pokroviteljstvom UN-a. Postao je vođa ciparskih Turaka, što je ostao i 2003. godine, kada je pridonio odbacivanju treće verzije Annanovog plana.

uvesti više demokratskih sloboda u okvirima postojećega komunističkog sustava. Taj pokret je popularno nazvan "hrvatsko proljeće", a katkad i MASPOK. Imao je mnogo pristalica, osobito među studentima. Okončan je početkom sedamdesetih, kada je Tito s vlasti uklonio Savku Dabčević-Kučar i Miku Tripala, a mnoge njihove pristalice, naročito intelektualce, poslao u zatvor. Jedan od osuđenika bio je i pisac Vlado Gotovac, koji je četiri godine proveo u zatvoru Stara Gradiška.

❓ Što je pisac htio reći tvrdnjom da je za njega "država samo neizbježno zlo"? Što misliš o paradoksu da je netko osuđen kao neprijatelj države zato što se borio za hrvatsku državu? Je li nacionalna država nužan korak ka potpunom nestajanju države?

IV-14. Memorandum Srpske akademije nauka i umetnosti (SANU) (1986.)

Zastoj u razvoju društva, ekonomske teškoće, narasle društvene napetosti i otvoreni međunarodni sukobi, izazivaju duboku zabrinutost u našoj zemlji. Teška kriza je zahvatila ne samo politički i privredni sistem već i celokupni javni poredak zemlje. Svakodnevne su pojave: nerad i nedogovornost na poslu, korupcija i nepotizam, odsustvo pravne sigurnosti, birokratska samovolja, nepoštovanje zakona, rastuće nepoverenje među ljudima i sve bezobzirniji individualni i grupni egoizam. Raspadanje moralnih vrednosti i ugleda vodećih ustanova društva, nepoverenje u sposobnost onih koji donose odluke praćeni su apatijom i ogorčenjem naroda, otuđenjem

čoveka od svih nosilaca i simbola javnog poretka. Objektivno ispitivanje jugoslovenske stvarnosti dopušta mogućnost da se sadašnja kriza završi socijalnim potresima sa nesagledivim posledicama, ne isključujući ni tako katastrofalan ishod kao što je raspad jugoslovenske državne zajednice. Pred onim što se zbiva i što se može dogoditi niko nema pravo da zatvara oči.

[...] U tome duhu je rešenje nacionalnog pitanja formulisao i teorijski razvio Sperans (Kardelj³¹) u knjizi *Razvoj slovenskega narodnog vprašanja*, koja je uglavnom poslužila kao idejni obrazac razvoja Jugoslavije ka konfederaciji suverenih republika i pokrajina, što je najzad i ostvareno Ustavom iz 1974. godine.

Dve najrazvijenije republike³² koje su ovim Ustavom ostvarile svoje nacionalne programe nastupaju danas kao uporni branioci postojećeg sistema. Zahvaljujući političkom položaju svojih lidera u centrima političke moći, oni su i pre i posle prelomnih šezdesetih godina imale inicijativu u svim pitanjima političkog i privrednog sistema. Po svojoj meri i potrebama one su krojile društveno i ekonomsko uređenje Jugoslavije.

[...] S obzirom na postojeće oblike nacionalne diskriminacije, današnja Jugoslavija se ne može smatrati modernom i demokratskom državom.

[...] U toj svetlosti Jugoslavija se ne prikazuje kao zajednica ravnopravnih građana ili ravnopravnih naroda i narodnosti, nego kao zajednica osam ravnopravnih teritorija. Ipak, ni ova ravnopravnost ne važi za Srbiju zbog njenog posebnog pravno-političkog položaja, koji odražava težnje da se srpski narod drži pod stalnom kontrolom. Ideja vodilja takve politike bila je "slaba Srbija, jaka Jugoslavija", koja je napredovala u uticajno mišljenje: ako bi se Srbima kao najbrojnijoj naciji dozvolio brz ekonomski razvoj, to bi predstavljalo opasnost za ostale nacije. Otuda korišćenje svih mogućnosti da se njenom privrednom razvoju i političkoj konsolidaciji postave što veća

31 Edvard Kardelj (1910.-1979.) je bio slovenski učitelj koji je prišao komunističkom pokretu i postao jedan od najviših rukovodilaca komunističke Jugoslavije. On je bio glavni ideolog titoizma koji se zalagao za jačanje federalizma.

32 Slovenija i Hrvatska.

ograničenja. Jedno od takvih, veoma akutnih ograničenja jeste sadašnji nedefinisani i pun unutrašnjih konflikata ustavni položaj Srbije.

[...] Odnosi između Srbije i pokrajina³³ ne mogu se svesti jedino, a ni pretežno na formalno-pravna tumačenja dva ustava³⁴. Reč je prvenstveno o srpskom narodu i njegovoj državi. Nacija koja je posle duge i krvave borbe ponovo došla do svoje države, koja se sama izborila i za građansku demokratiju, i koja je u poslednja dva rata³⁵ izgubila 2,5 miliona sunarodnika, doživela je da joj jedna aparatski sastavljena partijska komisija utvrdi da posle četiri decenije u novoj Jugoslaviji jedino ona nema svoju državu. Gori istorijski poraz u miru ne da se zamisliti.

Izuzimajući period postojanja NDH, Srbi u Hrvatskoj nikada u prošlosti nisu bili toliko ugroženi koliko su sada. Rešenje njihovog nacionalnog položaja nameće se kao prvorazredno političko pitanje. Ukoliko se rešenja ne pronađu, posledice mogu biti višestruko štetne, ne samo po odnose u Hrvatskoj već i po čitavu Jugoslaviju.

[...] Bitnu težinu pitanja položaja srpskog naroda daje okolnost da izvan Srbije, a pogotovo izvan uže Srbije, živi veoma veliki broj Srba, veći od ukupnog broja pripadnika pojedinih drugih naroda. Prema popisu iz 1981. godine van teritorije SR Srbije živi 24 odsto, odnosno 1.958.000 Srba, što je znatno više nego što je u Jugoslaviji Slovenaca, Albanaca, Makedonaca, uzetih pojedinačno, a skoro isto koliko i Muslimana.

[...] Uspostavljanje punog nacionalnog i kulturnog integriteta srpskog naroda, neovisno od toga u kojoj se republici ili pokrajini nalazio, njegovo je istorijsko i demokratsko pravo.

[...] Radi zadovoljenja legitimnih interesa Srbije, neizbežno se nameće revizija tog Ustava. Autonomne pokrajine bi morale postati pravi sastavni delovi Republike Srbije, tako što bi im se dao onaj stepen autonomije koji ne narušava integritet Republike i obezbeđuje ostvarivanje općih interesa šire zajednice.

Nerešeno pitanje državnosti Srbije nije jedini

nedostatak koji bi trebalo otkloniti ustavnim promenama. Jugoslavija je sa Ustavom iz 1974. godine postala veoma labava državna zajednica u kojoj se razmišlja i o drugim alternativama, a ne samo jugoslovenskoj, kao što pokazuju skorašnje izjave slovenačkih javnih poslenika i raniji stavovi makedonskih političara. Ovakva razmišljanja i temeljno izvršena dezintegracija navode na pomisao da Jugoslaviji preti opasnost od daljeg rastočivanja. Srpski narod ne može spokojno očekivati budućnost u takvoj neizvesnosti. Zbog toga se mora otvoriti mogućnost svim nacijama u Jugoslaviji da se izjasne o svojim težnjama i namerama.

[...] Bez ravnopravnog učešća srpskog naroda i Srbije u čitavom procesu donošenja i realizacije svih vitalnih odluka Jugoslavija ne može biti snažna; a sam njen opstanak kao demokratske i socijalističke zajednice došao bi u pitanje.

www.haverford.edu/relg/sells/reports/memorandumSANU.htm

Memorandum SANU doživio je kritike (osobito izvan Srbije) kao politička platforma srpskog nacionalizma, koja je smatrana programom što promiče ideju velikosrpske države, čime je poslužio kao ideologijski temelj za kasniju politiku Slobodana Miloševića i ratove u 1990-im godinama. Doživljava ga se kao program velikosrpske državotvorne ideje, kao zahtjev za reviziju međurepubličkih granica u kojem se uveličavaju problemi Srba u Hrvatskoj, Bosni i na Kosovu, uspoređivanjem položaja Srba u Jugoslaviji osamdesetih godina sa stanjem za vrijeme fašističke okupacije i ustaške vlasti.

Autori Memoranduma tvrdili su da on nije nikakav program, naglašavajući da je to radna verzija dokumenta koja je "procurila" u javnost kako bi poslužila za napad na srbijansku intelektualnu elitu.

33 Kosovo i Vojvodina.

34 Ustavi Jugoslavije i Republike Srbije.

35 Broj srpskih žrtava u dva svjetska rata veoma je kontroverzan.

❓ Pokušaj odrediti zbog čega ovaj tekst tvrdi da je Tito nastojao ograničiti utjecaj Srbije u komunističkoj Jugoslaviji. Je li to činio zbog toga što je u međuratnom razdoblju velikosrpska politika izazivala napetosti? Je li negodovanje članova SANU bilo opravdano? Procijeni, na osnovi onoga što znaš, jesu li takvog mišljenja bili i predstavnici drugih jugoslavenskih republika?

IV-15. Stav jednog Slovenca o pitanju jezika u komunističkoj Jugoslaviji 1987.

Odnosi u Jugoslaviji bi bez sumnje bili idealni kad bi Slovenci znali srpskohrvatski, a možda čak i srpski i hrvatski kao posebne jezike, a po mogućnosti i makedonski; kad bi Srbi i Hrvati govorili slovenski i makedonski, i kad bi Makedonci, osim svojeg, znali i još neki jezik. Slovenci se trude da to ostvare u praksi. Na primjer, slovenska djeca u osnovnoj školi uče srpskohrvatski jezik kao obavezan predmet. Srbi i Hrvati, međutim, obično ne uče slovenski u osnovnoj školi. To znači da se mi nesvjesno jednostrano zalažemo za načelo [jezične ravnopravnosti]. Slovenski je jezik drugog reda u Jugoslaviji, to je činjenica koju potvrđuje i površno ispitivanje situacije, i o kojoj svjedoče tisuće anegdota. Srbi i Hrvati su svjesni toga da im znanje slovenskog nije baš nužno. Kontakti sa Slovencima im pokazuju da su ovi u većini slučajeva spremni razgovarati s njima na njihovu jeziku. Vjerujem da bi Hrvati i Srbi, kada biste im rekli da trebaju naučiti slovenski, sebi postavili sasvim logično pitanje: "Zašto da učim slovenski kada to vrijeme mogu iskoristiti za učenje jezika koji će mi služiti za nešto mnogo važnije, što mi je nužno u svakodnevnom životu, i o čemu ovisi moj boljitak i napredak?"

Mnogi Slovenci, osobito oni koji rade u saveznoj administraciji, doživljavaju znanje srpskohrvatskog kao svoju moralnu obvezu, sve u nadi da će vlastitim primjerom potaknuti i druge građane Jugoslavije da nauče slovenski. Mislim da je to pogrešan stav i da bi Slovenci, kao i drugi, trebali sebi napokon postaviti sljedeće pitanje: "Zašto

bih ja učio srpskohrvatski ako to vrijeme mogu iskoristiti da naučim neki važniji jezik? Zašto Slovenci, umjesto srpskohrvatskog, ne bi učili engleski, njemački ili ruski?"

Odgovor leži u strahu koji prati Slovence već tisućama godina. Zamislite Slovenca u inozemstvu u nekoj diplomatskoj delegaciji, ili u vojsci. Može se odjednom naći potpuno sam pred skupom predstavnika svoje zemlje koji govore samo srpskohrvatski. Jedini je mogući zaključak da se zatekao s predstavnicima *zemlje u kojoj se govori srpskohrvatski*, a ne s pojedinačnim predstavnicima srpske ili hrvatske nacije. Tako pitanje jezika postaje pitanje domoljublja, a u krajnjoj liniji čak i pitanje izdaje. [...]

A sada jedno od najvažnijih pitanja: kako se uopće može izravno obratiti državi ako ste obuzeti strahom? Svatko je imao takvo iskustvo. Stojeći pred zapovjednikom, pred nadređenim, pred strogim učiteljem – prije ili kasnije ćete početi mucati. Slovenci mucaju jugoslavenskim jezikom. Samo kod kuće, u svojoj obitelji i u domaćim institucijama, mogu govoriti tečno.

To pokazuje da je sporno načelo po kojem ljudi u multifunkcionalnim državama mogu biti jednaki samo ako znaju dva ili više jezika. Moguće je pridržavati ga se samo na jednostran način, a čak i taj jednostrani smisao tog načela nije lišen unutarnjih proturječja. Rekavši to, rekli smo i da Jugoslavija nije zemlja jednakih nacija i jezika i da, s obzirom na to kakva je u praksi, ona to i ne može postati.

Problem jezika [...] ne znači da slovensko nacionalno pitanje počinje pitanjem jezika.

Stokes, str. 283-284

❓ Što misliš o nezadovoljstvu Slovenaca zbog asimetričnih odnosa u saveznoj Jugoslaviji koja je, izvana gledano, bila zasnovana na ravnopravnosti? Je li bilo nekoga praktičnog rješenja za to pitanje?

IV-16. Svibanjska deklaracija Slovenskog demokratskog saveza (1989.)

Potpisnici ove deklaracije izjavljuju sljedeće:

1. Želimo živjeti u suverenoj državi slovenske nacije.
2. Kao suverena država želimo sami određivati u kakvim ćemo odnosima biti s južnoslavenskim i drugim nacijama u reformiranoj Europi.

S obzirom na povijesne aspiracije Slovenske nacije na političku neovisnost, slovenska država bit će zasnovana na:

- poštovanju ljudskih prava i sloboda;
- demokraciji koja podrazumijeva i politički pluralizam;
- društvenom poretku koji će jamčiti materijalno i duhovno blagostanje u skladu sa zbiljskim uvjetima i ljudskim potencijalima građana Slovenije.

Repe, str. 198

Prva opozicijska stranka, Slovenska demokratska zveza (Slovenski demokratski savez), objavila je 8. svibnja 1989. godine Svibanjsku deklaraciju. Ujedinjen s drugim opozicijskim strankama u "Demos", Savez je pobijedio na izborima 1990. Svibanjsku deklaraciju potpisao je velik broj drugih opozicijskih stranaka i skupina.

Usporedi Svibanjsku deklaraciju s tekstem IV-14.

IV-17. Nogomet i nacionalizam – sjećanje jednoga hrvatskog navijača o putovanju na utakmicu Partizan – Dinamo (1989.)

Priča se da su nam pripremili tople sendviče u Beogradu. Nisu se trebali truditi. Atmosfera je sve toplija, kako je nestajao viski i ko-

njak tako je raslo i raspoloženje. Vagon je bio izložen akustičkom teroru: "Iz Zagreba grupa cijela, i krv nam je plavo-bijela!", a nisu izostale ni nacionalno obojene pjesme, ipak se putuje u Beograd, a u ovo uzavrelo vrijeme prisustvo dva prilično tolerantna milicajca nije razlog da se ne otpjeva song, donedavno još nezamisliv za javnu upotrebu: "Oj Dinamo poginut ću za te, kao Stjepan Radić za Hrvate!". U zraku se osjeća nacionalni naboj sve se vrti oko Dinama, Zagreba, Hrvatske, pa kad upitate dvadesetdvo godišnjeg studenta ekonomije iz dobro situirane obitelji zašto putuje u Beograd kad je to danas opasno, i kad im je rečeno da ostanu kod kuće, budući ekonomist će reći: "Putujemo jer volimo jedini pravi zagrebački klub, jer nam to pričinja zadovoljstvo, a uz to – uživamo tući Cigane". Ako ih pitate da li im je to jedini sadržaj koji ih čini zadovoljnim, Bruno će se nasmijati i reći da ne zna broja zanemarenih djevojaka zbog Dinama. (...)

Blizu smo stadiona, čuje se huk tribina, preko vrhova Partizanovog kolosa bliješti dominantna kupola svetosavskog hrama. I Jug je već pun grobara, undertakera i kako se sve ne zovu, nakrcan transparentima, u emocionalnom bunilu. Za goste iz Zagreba očišćen je jedan separe bez mogućnosti dodira. A Partizanov jug grmi: "Partizan, Partizan, to je pravi tim, Slobodan Milošević ponosi se s njim!". Ali, uvrede ne lete u količinama na koje smo navikli posljednjih godina.

www.badblueboys.hr

Identitet se često izražava kroz potporu nekom sportskom klubu. U društvima u kojima nije dopušteno javno iskazivanje nacionalnih osjećaja, kakvo je bilo i komunistička Jugoslavija, navijanje za neki nogometni klub bilo je način da se izrazi vlastiti nacionalni identitet. Od četiriju najvećih nogometnih klubova u Jugoslaviji, dva su bila iz Hrvatske, a dva iz Srbije. Bad Blue Boys su navijači zagrebačkog Dinama, "torcida" navijači

splitskog Hajduka, "delije" navijači beogradske Crvene zvezde, a "grobari" beogradskog Partizana. Kako je raspad Jugoslavije bivao sve izvjesniji, tako su tučnjave nogometnih navijača postajale sve žešće, što je kulminiralo na utakmici Dinamo – Crvena zvezda u Zagrebu 1990.

❓ Što misliš, zašto je nogomet postao tako značajan za izražavanje nacionalnog identiteta? Zašto navijači spominju Stjepana Radića i Slobodana Miloševića? Opiši nacionalne sukobe na nedavnim nogometnim natjecanjima. Što misliš, može li potpora nogometnom klubu biti izraz i nekoga drugog, a ne samo nacionalnog identiteta, recimo nekoga lokalnog identiteta koji je, kao i nacionalni, nepomirljiv s drugim lokalnim identitetom? Možeš li naći neke primjere za to u svojoj zemlji?

IV-18. Spisateljica Dubravka Ugrešić osuđuje podjele i ratove devedesetih

Jesam li se ikada zapitala koliko sam proizvod dugogodišnjeg finog ručnog rada sistema u kojem sam živjela, a koliko vlastiti? I nisam li u ovom trenutku NITKO, samo brojka bez identiteta, nisam li anonimno ljudsko meso u rukama gospodara rata? Jer oni, gospodari rata u moje ime, ne pitajući me, odlučuju u kojoj ću zemlji živjeti, kojim ću jezikom pisati, kojoj ću kulturi pripadati, odlučuju hoće li pokloniti ili oduzeti život mojim bližnjima, mojim prijateljima, hoće li srušiti moje gradove, odlučuju o nazivu moje ulice, brišu moju prošlost, određuju moju sadašnjost [...].

Ugrešić, str. 121

Dubravka Ugrešić, rođena 1949., poznata autorica romanā, napustila je Hrvatsku 1993. godine zbog neslaganja s odnosom prema ratu i nacionalnom jedinstvu koje je prevladavalo u javnosti.

Koje osjećaje izražava spisateljica? Kako su političke promjene utjecale na život običnih ljudi? Razmišljaju li političari o tome kako će njihove odluke utjecati na živote ljudi? Može li se u tom kontekstu politička propaganda promatrati kao način da političari uvjere obične ljude u ispravnost svoje politike?

IV-19. Odnos hrvatskog i srpskog jezika – mišljenje hrvatskog jezikoslovca Stjepana Babića (2003.)

Kad sada uzmemo u promatranje hrvatski i srpski književni jezik, tada je lako utvrditi da među njima postoje razlike. To nitko ne niječe, niti može zanijekati, samo se mnogi ne slažu o značajkama tih razlika. Mogli bismo o njima poprilično teoretizirati, no za ovu je priliku bolje da budemo sasvim konkretni. Uzmimo jedan očit primjer. Ako pomičemo birač na radiju, čujemo različite jezike i znamo koji je koji ako ga poznamo. Tako razlikujemo talijanski, francuski, španjolski, ruski... Jednako tako razlikujemo kad govori na hrvatskome, a kad na srpskome. Kad na postaji A čujemo ovakav početak: (...) "Danas je 30. kolovoza. Meteorolozi najavljuju lijepo i vedro vrijeme", znamo da je to hrvatski, a kad na postaji B čujemo: "(...) Danas je 30. avgust. Meteorolozi najavljuju lepo i vedro vreme", znamo da je to srpski.

www.fokus-tjednik.hr

Tijekom 19. stoljeća “nacionalni” književni jezici nastali su od dijalekata koji se koriste na različitim područjima. U Hrvatskoj su lingvisti 19. stoljeća od triju glavnih dijalekata – štokavskog, kajkavskog i čakavskog – izabrali štokavski za osnovu zajedničkoga književnog jezika. Taj dijalekt je najbliži srpskom jeziku, i zapravo je osnova i srpskog književnog jezika. Za vrijeme komunističke Jugoslavije (1945.-1991.) jezik kojim su govorili Srbi i Hrvati nazivan je srpskohrvatski (odnosno hrvatskosrpski) i često su se mogle čuti tvrdnje da Srbi i Hrvati zapravo dijele isti jezik za koji se koriste samo različita pisma. Tijekom raspada Jugoslavije i formiranja novih nacionalnih država, prevladalo je shvaćanje da su hrvatski i srpski dva potpuno različita jezika, a bilo je i onih koji su i bosanski identificirali kao zaseban jezik.

Što lingvist Babić misli o jezičnom sporu Srba i Hrvata? Pažljivo pogledaj dva citata koja on navodi. Što misliš o razlikama između tih dviju rečenica? Potvrđuju li one tvrdnju da su hrvatski i srpski dva različita jezika?

IV-20. Reakcija na prikazivanje srpskog filma s hrvatskim titlovima (1999.)

“Vežite se, polećemo”, kaže lik s filmskog platna, a ispod piše: “Vežite se, polijećemo”. Baš tako. Onda se na platnu pojavi latinični natpis “Beograd, jesen 1991”, a ispod njega nam latinični titl objašnjava: “Beograd, jesen 1991.” ... U kinu ludilo. Smijeh, suze radosnice i oduševljeno pljeskanje po koljenima, a još nije prošla ni prva minuta filma. Nema zбора, ovo je valjda najluđe filmsko ostvarenje u povijesti filma, usporedivo možda tek s ostvarenjima filmova iz američke nijeme komedije. Naravno, ovo su “Rane i titlovi”, prvi srpski film u službenoj i suverenoj hrvatskoj filmskoj distribuciji..., a sve ostalo već je legenda.

Jurak

Što na osnovi ovoga možeš zaključiti o srpsko-hrvatskom jezičnom sporu? Zašto je to važno za nacionalni identitet? Je li pitanje jezika isključivo stvar lingvista, ili se time mogu baviti i oni koji nisu stručnjaci? Zašto u sporovima o razlikama i sličnostima hrvatskoga i srpskoga jezika dolazi do smiješnih situacija?

IV-21. Podijeljeni identitet jedne žene u Hrvatskoj

Ne volim gubitnike. Autsajdere. Ljude koji se moraju smiješiti. I biti pristojni. Ja ne volim ni Srbe u Hrvatskoj. Oni kada kažu: “Babić”, uvijek dodaju: “Iz Korčule”, A nisu iz Korčule. Nego iz Dalmatinske Zagore. Iz vukojebine u kojoj je Babić nešto drugo. OK. I tamo ima Babića Hrvata. Ali Babić Hrvat nikad ne objašnjava. I ne dodaje “iz Korčule”. (...)

A opet, neki ljudi su Srbi i osjećaju se kao Srbi. Misle da je to normalno, biti Srbin. Ono. Mama Srpkinja, djed leži na srpskom groblju u Benkovcu i nešto mu piše ćirilicom na kamenu, u visokoj travi, imaju svoje slave, popovi su im dlakavi i smiju se ženiti... A kad se mali Srbin rodi daju mu ime Alimpije ili Sava ili Tanasije. I taj mali Srbin i Srpkinjica Leposava znaju od malena da su to. Sve im je jasno. Oni mogu ponekad reći da su sa “Korčule” ali znaju da nisu. Kužite? Ali ja. Moj slučaj. To je frka. Ja n i s a m Srpkinja. A moram dodati “Korčulu”. Ja n i s a m Srpkinja! Ja bih sada, ovaj čas, najrađe ustala i zauralala u mrak: “Nisam Srpkinjaaaaa!”

Rudan, str. 14-15

Ovo je odlomak iz romana Uho, grlo, nož Vedrane Rudan (rođene 1949. godine), spisateljice, novinarkice i agentice za trgovinu nekretninama. Glavna je junakinja romana Tonka Babić, čija je majka Hrvatica, a otac Srbin.

Opiši kakve probleme s identitetom ima Tonka Babić. Kakvi su njezini nacionalni osjećaji? Kako objašnjavaš njezinu ideju da “Babić Hrvat” ne mora davati nikakva dalja objašnjenja o svojem podrijetlu, dok “Babić Srbin” to mora činiti? Jesi li čula/čuo za slične situacije podijeljenog nacionalnog identiteta u svojoj zemlji?

IVc. Prevladavanje nacionalizma?

IV-22. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (1995.)

Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija (“strane”),

Priznajući potrebu za sveobuhvatnim sporazumom radi okončanja tragičnog sukoba u regiji,

Želeći pridonijeti tome cilju i promicati trajni mir i stabilnost,

Potvrđujući svoje prihvaćanje Dogovorenih temeljnih načela od 8. rujna 1995., Daljnjih dogovorenih temeljnih načela od 26. rujna 1995. i Sporazuma o prekidu vatre od 14. rujna i 5. listopada 1995.,

Primajući na znanje Sporazum od 29. kolovoza 1995. godine, kojim je delegacija Savezne Republike Jugoslavije ovlaštena potpisati u ime Republike Srpske dijelove mirovnoga plana koji se odnose na nju, uz obvezu stroge i dosljedne provedbe postignutoga sporazuma,

Sporazumjele su se kako slijedi:

Članak I.

Strane će regulirati svoje odnose u skladu s načelima koja su izložena u Povelji Ujedinjenih naroda, kao i s Helsinškim završnim dokumentom i drugim dokumentima Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi.

Strane će posebice potpuno poštovati međusobnu suverenu jednakost, rješavati sporove mirnim putem, te se suzdržati od svake akcije prijetnjom ili uporabom sile ili na drugi način, protiv teritorijalne cjelovitosti ili političke neovisnosti Bosne i Hercegovine ili bilo koje druge države.

Članak II.

Strane pozdravljaju i podupiru postignute dogovore o vojnim aspektima mirovnoga rješenja i aspektima regionalne stabilizacije, kako je izloženo u Sporazumima, u Aneksu 1-A i Aneksu 1-B. Strane će u cijelosti poštovati i promicati ispunjenje obveza preuzetih sukladno Aneksu 1-A, te će se u cijelosti držati svojih obveza kako je izloženo u Aneksu 1-B.

Članak III.

Strane pozdravljaju i podupiru postignute dogovore o razgraničenju između dvaju entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, kako je izloženo u Sporazumu iz Aneksa 2. Strane će u cijelosti poštovati i promicati ispunjenje obveza preuzetih sukladno tom sporazumu.

Članak IV.

Strane pozdravljaju i podupiru program izbora za Bosnu i Hercegovinu, koji je izložen u Aneksu 3. Strane će u cijelosti poštovati i promicati ispunjenje toga programa.

Članak V.

Strane pozdravljaju i podupiru postignute dogovore o Ustavu Bosne i Hercegovine, što je izloženo u Aneksu 4. Strane će u cijelosti poštovati i promicati ispunjenje obveza preuzetih u skladu s njim.

Članak VI.

Strane pozdravljaju i podupiru postignute dogovore o uspostavi Arbitražnoga suda, Povjerenstva za ljudska prava, Povjerenstva za izbjeglice i prognanike, Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, kao i javnih poduzeća Bosne i Hercegovine, što je izloženo u Aneksima 5-9. Strane će u cijelosti

losti poštovati i promicati ispunjenje obveza preuzetih na temelju njih.

Članak VII.

Priznajući da su poštovanje ljudskih prava i zaštita izbjeglica i prognanika od vitalne važnosti za postizanje trajnoga mira, strane su suglasne s odredbama o ljudskim pravima izloženim u Poglavlju jedan Sporazuma koji sadrži Aneks 6, kao i s odredbama o izbjeglicama i prognanicima izloženim u Poglavlju jedan Sporazuma koji sadrži Aneks 7, i u cijelosti će ih se držati.

Članak VIII.

Strane pozdravljaju i podupiru postignute dogovore o provedbi ovoga mirovnog rješenja, uključujući posebice one koji se odnose na provedbu građanskih (nevojnih) aspekata, izloženih u Sporazumu koji sadrži Aneks 10, te na međunarodne policijske snage, kako je izloženo u Sporazumu koji sadrži Aneks 11. Strane će u cijelosti poštovati i promicati ispunjenje obveza preuzetih na temelju njih.

Članak IX.

Strane će u potpunosti surađivati sa svim entitetima koji su uključeni u provedbu ovoga mirovnog rješenja, kako je izloženo u aneksima ovoga Sporazuma, ili koje je ovlastilo Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, sukladno obvezi svih strana da surađuju u istrazi i gonjenju ratnih zločina i drugih kršenja međunarodnoga humanitarnog prava.

Članak X.

Savezna Republika Jugoslavija i Republika Bosna i Hercegovina priznaju jedna drugu kao suverene neovisne države unutar njihovih međunarodnih granica. Daljnji aspekti njihova uzajamnog priznanja bit će predmetom naknadnih razgovora.

Članak XI.

Ovaj Sporazum stupa na snagu s njegovim potpisivanjem.

Sklopljeno u Parizu, dana 14. prosinca 1995. na bosanskom, hrvatskom, engleskom i srpskom jeziku, s time da je svaki tekst jednako vjerodostojan.

<http://www.oscebih.org/overview/gfap/cro/home.asp>

O mirovnom sporazumu kojim će se okončati rat u Bosni i Hercegovini 1992.-1995. pregovaralo se u Daytonu, ali sam je sporazum potpisan u Parizu, gdje su bili i predstavnici specijalnog pregovarača Europske unije, kao i predstavnici Francuske, Njemačke, Rusije, Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država. Većina konkretnih odredaba sporazuma detaljno je izložena u 12 aneksa.

IV-23. Ugovor Mađarske i Rumunjske o razumijevanju, suradnji i dobrosusjedskim odnosima (1996.)

Članak 1.

Republike Mađarska i Rumunjska (nadalje Ugovorne strane) zasnivat će svoje odnose na povjerenju, suradnji i uzajamnom poštovanju.

[...]

Članak 3.

(1) Ugovorne strane potvrđuju da će se u svojim budućim odnosima uzdržavati od upotrebe, i prijetnje upotrebom sile kojom bi ugrozile teritorijalnu cjelovitost ili političku neovisnost druge Ugovorne strane, kao i od svakog postupka koji nije u skladu s ciljevima Ujedinjenih naroda i Završnim aktom iz Helsinkija. Također će se uzdržavati od podržavanja takvih postupaka i neće dopustiti trećoj strani da se služi njihovim teritorijem za provođenje sličnih akcija protiv druge Ugovorne strane.

(2) Ugovorne strane će svaki spor koji se među njima javi raz riješiti međusobno i isključivo mirnim sredstvima.

Članak 4.

Ugovorne strane potvrđuju da će u skladu s načelima i normama međunarodnog prava i načelima Završnog akta iz Helsinkija poštovati nepovredivost zajedničke granice i teritorijalni integritet druge Ugovorne strane. One dalje potvrđuju da nemaju nikakvih

teritorijalnih pretenzija jedna prema drugoj i da u budućnosti neće imati takvih pretenzija.

Članak 5.

Ugovorne strane će, imajući u vidu ispunjavanje ciljeva ovoga Ugovora, stvoriti odgovarajući okvir za suradnju na svim poljima od zajedničkog interesa. [...]

Članak 7.

Ugovorne strane će proširiti svoje odnose i suradnju u međunarodnim organizacijama, uključujući i regionalne i subregionalne organizacije. One će podržavati napore druge strane usmjerene na integraciju u Europsku uniju, NATO i Zapadnoeuropsku uniju.

[...]

Članak 14.

Ugovorne strane će promicati klimu tolerancije i razumijevanja među svojim građanima različitog etničkog i vjerskog podrijetla, to jest pripadnika različitih kultura i jezika. One osuđuju ksenofobiju i svaki oblik iskazivanja rasne, etničke ili vjerske mržnje, kao i diskriminaciju i predrasude, i upotrijebit će djelotvorne mjere kako bi tome stale na put.

Članak 15.

(1) a) U određivanju prava i dužnosti pripadnika nacionalnih manjina koje žive na njihovim teritorijima, Ugovorne strane će primijeniti Okvirnu konvenciju Vijeća Europe o zaštiti nacionalnih manjina, u slučaju da su odredbe te Konvencije povoljnije za manjine u usporedbi s odredbama domaćih zakona.

b) Ne zadirući u sadržaj prethodnog stavka, Ugovorne strane će radi zaštite i razvoja etničkog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta mađarske manjine u Rumunjskoj, i rumunjske manjine u Mađarskoj, odredbe koje definiraju prava pripadnika tih manjina u dokumentima Ujedinjenih naroda, Europske organizacije za sigurnost i suradnju i Vijeća Europe, nabrojanih u aneksu ovoga Sporazuma, provoditi kao pravno obvezujuće.

[...]

Članak 19

(1) Ugovorne strane će podržavati i pospješivati izravan kontakt svojih građana.

(2) Ugovorne strane će proširiti svoje konzularne odnose i pojednostaviti procedure prelaska preko granice i carinske kontrole, otvorit će nove granične prelaze i proširiti već postojeće u najvećoj mogućoj mjeri kako bi se olakšao protok ljudi i robe. U tu svrhu bit će zaključeni odgovarajući sporazumi.

www.htmh.hu/dokumentumok/asz-ro-e.htm

Navedi glavne odredbe ovoga sporazuma o pitanjima sigurnosti i "visoke politike". Tiču li se te odredbe života običnih ljudi? Što misliš o ovim potonjim odredbama? Jesu li one opravdane?

IV-24. Ohridski Okvirni sporazum kojim je okončan oružani sukob u Makedoniji (2001.)

Okvirni sporazum

13. 8. 2001.

Sljedeće točke čine dogovoreni okvir kojim će se osigurati budućnost demokracije Makedonije i omogućiti razvoj bliskijih i bolje integriranih odnosa između Republike Makedonije i euro-atlantske zajednice. Ovaj će okvir poticati miran i skladan razvitak građanskog društva, uvažavajući etnički identitet i interese svih makedonskih građana.

Osnovna načela

1.1. Potpuno se i bezuvjetno odbacuje upotreba nasilja u postizanju političkih ciljeva. Samo mirna politička rješenja mogu osigurati stabilnu i demokratsku budućnost za Makedoniju.

1.2. Suverenost i teritorijalni integritet Makedonije, te jedinstven karakter države jesu nepovredivi i moraju se očuvati. Nema teritorijalnih rješenja etničkih pitanja.

1.3. Multietnički karakter makedonskog

društva mora se očuvati i naći izraz u javnom životu.

1.4. Moderna demokratska država mora u svojem prirodnom tijeku razvitka osigurati da njezin Ustav u potpunosti odgovara potrebama njezinih državljana i da bude u skladu s najvišim međunarodnim standardima, koji se i sami i dalje razvijaju.

1.5. Razvoj lokalne samouprave bitan je za poticanje sudjelovanja građana u demokratskom životu, te za promicanje poštovanja identiteta zajednica.

http://faq.macedonia.org/politics/framework_agreement.pdf

Okvirni je sporazum, uz međunarodno posredovanje, okončao oružani sukob u Makedoniji. Sporazum, koji su potpisali Predsjednik Makedonije i vođe svih glavnih političkih stranaka, predviđa uvođenje niza ustavnih amandmana i konkretne zakonodavne promjene kako bi se osigurala prava Albanaca i ostalih manjina. Zahvaljujući Okvirnom sporazumu zemlja je napredovala prema građanskoj državi, čime je istaknut njezin multietnički i multikulturni karakter.

IV-25. Procjena na osnovi vlastitog iskustva o odnosima Rumunja i Mađara na područjima s mješovitim stanovništvom (2001.)

	Postoji konflikt	Postoji suradnja	Pitanje smatra nevažnim ili ne daje nikakav odgovor
etnički Rumunji (ukupno)	3%	20%	77%
etnički Rumunji u Transilvaniji	5%	46%	49%
etnički Mađari	6%	70%	24%

www.intercultural.ro/cart/interculturalitate_detaliu_capitol2-1.html#mirceakivu

Kakvi se zaključci mogu izvesti iz podataka do kojih se došlo u ovom istraživanju javnog mnijenja? Što misliš o činjenici da ljudi koji žive u etnički mješovitim dijelovima Transilvanije u većem postotku nego stanovnici drugih područja ocjenjuju da su odnosi Rumunja i Mađara dobri?

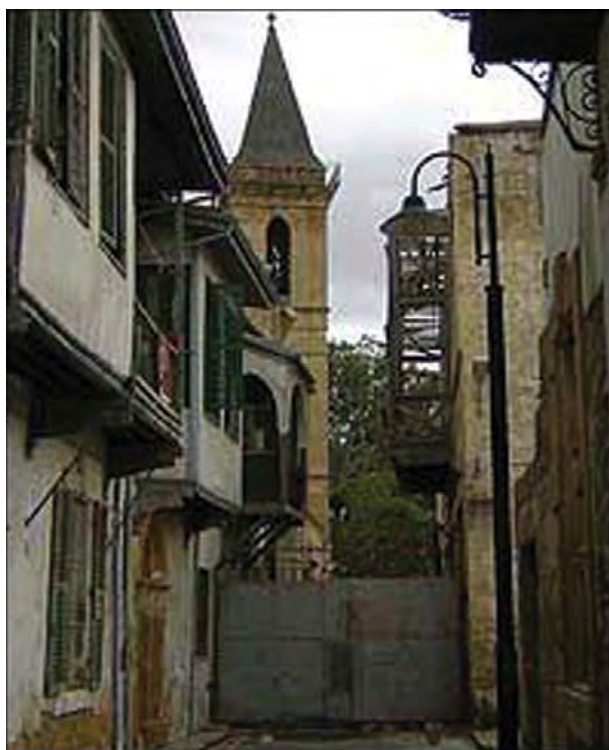
IV-26. Sport kao način prevladavanja nacionalizma. Ciparski Grci navijaju za lokalnu momčad ciparskih Turaka (2003.)

Još nešto treba reći o Afaniji.³⁶ U tom mjestu postoji nogometni klub koji se natječe u Prvoj ligi Sjever, i trenutno se nalazi nisko na ljesvici, tako da mu prijete opasnost da sljedeće godine završi u Drugoj ligi. Za nekoliko se dana igra važna utakmica, na kojoj će pasti odluka ostaje li klub u Prvoj ligi. Grci Ciprani iz Afanije, koji su izbjeglice već 29 godina, odlučili su krenuti u velikim skupinama i zajedno sa sadašnjim stanovnicima Afanije navijati u toj važnoj utakmici. Oni su čak objavili oglas u ciparskim grčkim novinama pozivajući sve ciparske Grke, bivše stanovnike Afanije, da im se pridruže...

Report, 46, str. 27

? O kakvoj je vrsti solidarnosti ovdje riječ? Usporedi ovaj tekst s IV-16. Što zapažaš?

Sl. 30. Crta razdvajanja ("zelena linija") u Nikoziji (2003.)

IV-27. Dva mišljenja o brisanju "zelene linije" koja dijeli grčki od turskog dijela Cipra (23. travnja 2003.)

A. Mišljenje Nicosia Anastasioua – objavljeno na internetu

Poslije jučerašnjeg dana više ništa neće biti isto. Više od dvije tisuće ciparskih Turaka i više od tisuću ciparskih Grka prešlo je s jedne na drugu stranu, a mnogi su političari samo promatrali, nesposobni da u svojim uskim "univerzumima" shvate veličinu tog događaja. Prvi put od 1974. godine, isti oni koji su postavili barikade sada ih uklanjaju. Grci i Turci su prelazili s jedne na drugu stranu i išli kuda su željeli, posjećivali su gradove i sela, pronalazili svoje stare i drage davno izgubljene prijatelje, a da ih pritom policija nije pratila i ispitivala. Svuda su dočekivani s radošću, dobrodošlicom, osmjesima i suzama radosnicama. Da, svuda! Građani su zaista ispred političara. Ovo, naravno, nije trajno političko rješenje koje nam je potrebno, ali ipak jest moćan katalizator za rješenje.

Report, 46, str. 25

B. Turski učitelj iz Famaguste opisuje posjet obitelji ciparskih Grka (2003.)

Danas nam je došlo nekoliko gostiju "s one strane". Oni, izgleda, kao i mnogi (ciparski) Turci i Grci, žele iskoristiti priliku i posjetiti mjesta gdje su rođeni i mjesta gdje su proveli dio života. Željeli su osjetiti radost života na cjelovitom otoku i podijeliti osjećaje koji još žive u njihovim srcima. Nisu došli pred našu kuću, ali su automobil zaustavili na samom uglu, raspitujući se naizgled za ulicu kojoj je već odavno promijenjen naziv. Žitelji ovog kraja su odmah prepoznali staro ime. Mozartova ulica. Supruga i ja smo se slučajno našli na kapiji. [...] Gospođa Eleni, čije smo ime tek naknadno saznali, rekla je: "Moja je baka živjela u kućici koja je bila ovdje. Željela sam samo doći i vidjeti tu kućicu.

36 Afanija je selo koje su ciparski Grci napustili 1974. godine; danas u njemu žive isključivo Turci.

Još je se uvijek živo sjećam. Baka me je do-
vodila ovamo, gdje sam se igrala ispod dr-
veća. Ovdje su bile dvije palme" [...] Vrijeme
je neumoljivo, i kako se nitko nije brinuo o
kućici, ona je potpuno propala. Ali palma je
još uvijek tu. [...]

Pozvali smo ih da uđu. [...] Kao Cipranima,
nije nam trebalo mnogo da se upoznamo.

A onda je Eleni počela svoju priču. [...] "Sluša-
la sam vijesti na radiju. Uklonit će barikade.
Poželjela sam doći i vidjeti bakinu kućicu.
Ostala mi je u tako lijepom sjećanju. Traži-
la sam od liječnika bolovanje da bih mogla
doći i posjetiti bakinu kuću" [...]

A on [Nikolas] objasnio nam je: "Gledao sam
kako ste demonstrirali. Još uvijek mi u uši-
ma odzvanja ono što su ljudi tada uzvikivali:
'Irimi', 'Mir za sve Ciprane', 'Cipar je dom i Tu-
raka i Grka.'" Nastavio je: "Više se nisam mo-

gao suzdržati i zaplakao sam. Plakao sam za
sve nas. Plakao sam i proklinjao one koji su
Ciprane razdvojili jedne od drugih. Nismo to
zaslužili".

Njegove posljednje riječi zauvijek će u mo-
jem srcu plamtjeti kao vatra.

Report, 46, str. 25

 Koji se stav običnih ljudi o politici i
političarima izražava u ovom tekstu?
Komentirajte Nikolasovu tvrdnju: "Nismo
ovo zaslužili." Mogu li obični ljudi imati
neku ulogu u prevladavanju nacionaliz-
ma? Kako?

Znaš li još neku podijeljenu državu ili po-
dijeljeni grad u Europi dvadesetog stolje-
ća?

Zaključno pitanje

Ako je obrazovanje u prošlosti jačalo nacionalizam, možeš li zamisliti kako bi se u bu-
dućnosti moglo smanjiti međunacionalne napetosti?